

MAGNAR SOLBAKK

På tur med Arvid Sveli

"Det ligger i Norge et sted. Du kan finne det mellom Velfjorden i sør og Vistenfjorden i nord, mellom Høyholmstindene i vest og Jemmamengoutel i øst. Det har ingen klare grenser dette landet, for naturen lager ikke slike gjerder. Likevel ligger det en slags usynlig linje omkring det, en grense du bare kan føle når du passerer den, et kaffekok eller to bakom strøk der folk ennå bygger og bor. Bortenfor denne linje vil du sjelden møte mennesker. ... Skaperen ble så fornøyd med sitt verk at han bestemte seg for å gjemme det bort ..."

Slik starter Arvid Sveli si bok "Det gjemte landet" (Gyldendal, 1980).

Arvid Sveli gir oss innsikt og identitet. Han gir oss lyst til å ta en tur eller femti på Helgeland. For de som ikke har truffet Arvid, på hans mange turer i skog og mark, kan likevel møte han i nærmere

tusen artikler og i et tjuetalls bøker. Dette i form av noveller, sakprosa, dikt eller i en roman. Hans tema er ofte naturopplevelser, folkeliv og næringshistorie.

Begynte som tømmerhogger

Arvid Sveli er født 06.01.1920 – i Vassbyga; i daværende Bindal og i nåværende Brønnøy kommune. Arvid er 90 år og Helgeland Historielag er 40. Dikteren og lokalhistorikeren har i alle disse år støttet aktivt opp om historielaget. Han har vært årbokredaktør (1983-1986) og han har bidratt med ett titalls artikler i Årbok for Helgeland.

Da Arvid var 14 begynte han som tømmerhogger. I 13 år var han ansatt som skogformann og skogbestyrer ved Bindalsbruket. Fra 1954 til 1985 var Arvid Sveli herredskogmester på Sør-Helgeland. Han har også hatt tillitsverv i historielag, jeger- og fiskerforening, skogselskap og i bygdeboknemnd.

Tross arbeid og tillitsverv er nok Arvid Sveli i dag mest kjent som forfatter av de mange naturskildringer. – Sjøl som

90 åring har han en nyskrevet artikkelserie gående i Brønnøysunds Avis. Han gir oss stadig motivasjon for nye turmål. Arvid har også gitt mange inspirasjon til å bevare Lomsdalsvassdraget. Han skal ha noe av æren (eller kjeften) for vernet.

Hans arbeid i skog og utmark ga han tema og inspirasjon til å skrive. – Hvis vi skal oppsummere forfatterskapet i ei setning – så er det: Samspillet mellom mennesker og natur. Typisk nok heter

Magnar Solbakk

F. 19++. Kulturkonsulent i Brønnøy kommune. Friluftsliv og kulturminner som to av sine fagfelt. Tillitsverv i 20 år sammen med Arvid Sveli i Brønnøy bygdeboknemnd.

også ei av hans bøker "Møter med natur og mennesker" (1991). Det handler om menneskenes levekår; om tusen hverdager i arbeidets og slitets navn. Det handler om den store elgen; før skogens konge igjen blei vanlig på Helgeland. Det handler om den store fiskelykken, den strevsomme turen og suset i skogen.

Gir historia liv

Svelis første fortelling kom på trykk i 1940 i "Skip ohoj" og i bokform med "Ingen kjenner dagen – en antologi i lyrikk" i 1946. Han er også med i antologien "Nord-Norge i prosa og lyrikk" (1973). Arvid sjøl omtaler seg som "leilighetsskribent", men etter hvert kom egne bøker som "Til Åbjørås kilder" (1975), "Ved den lange elva" (1977), "Det gjemte landet" (1980), "Stien til Maajeh-tjokka"

(1984), og "Fra vår nære fortid" (1993) for å nevne noen. – Arvid har invitert sine lesere med på tur – på hver side, i hver bok (eller i hver artikkel)

Arvids forfatterskap er en synlig hyllest til hverdagssliterne, til "ødegårdsfolket" og reindriftssamene, men også til veivisere i samfunnsbyggingen. Av hans lokalhistoriske arbeider nevnes "Skogbruk i Nord-Norge – streiftog gjennom historien" (1987), "Lomsdalsvassdraget – kulturminner fra en øde grend" (1992), "Sparebanken i Brønnøysund – 100 år" (1994), og "Villmark, skog og industri – om Bindalsbruket og Plahtes Eiendommer" (1998). Arvid gir historia liv – hans tema er fra Trøndelag til Svalbard, fra fortid til framtid, fra naturvern til skogreising, fra samfunnsengasjement til ... – Arvid gir honnør til arbeidet og distriktene – en honnør til de som har bygget landet.

Mye visdom i det enkle

I Årbok for Den norske Turistforening (2006) hadde undertegnede et intervju med Sveli:

– *Hvorfor skriver du ?*

– *Mitt arbeid i skog og utmark ga meg tema og inspirasjon til å skrive. Ble etter hvert også oppfordret av fylkesskogsjefen til å skrive ved ulike anledninger. Jeg ønsker i mitt forfatterskap å vise ærefrykt for naturen, og legger inn noen filosofiske funderinger.*

– *Hvem skriver du for?*

– *Jeg skriver for vanlige folk. I det enkle kan en finne mye livsvisdom. En honnør til arbeid og distriktene – en honnør til de som har deltatt.*

På slutten av samtalen forsøkte vi oss med noen "tabloide" spørsmål:

– *Har du noe favorittsted?*

– *Det er vanskelig å velge – det er fint overalt; men Lomsdalen, som jeg*

også har kjempet for å verne, er et slikt sted.

– *Hva er din største friluftsopplevelse? – Like vanskelig å svare på, men turen til Svalbard har gjort inntrykk.*

"Intervjueren" antyder at funnet av den samiske runeboomma i Lomsdalen i 1969 vel var et bøgdepunkt ?

– *Jo, det var en opplevelse det og.*

Arvid svarer på sin trauste og forsiktige måte.

– *Er det noen du gjerne skulle ha*

batt med på tur på Sør-Helgeland ?

Vi lar Arvid slippe å svare, men han inviterer sine lesere med på tur – på hver side, i hver bok."

Settes pris på

Mange har satt pris på Arvid Sveli og hans forfatterskap: Han er æresmedlem i fem organisasjoner – i flere historielag og skogforeninger. Han har mottatt Brønnøy kommunes kulturpris (1993) og "Eidsvold værks Skogpris (2003) "for spesiell innsats for fremme av skogbruket i Norge".

Velfjord Historielag, i samarbeid med andre, ønsker også å hedre Arvid og synliggjøre hans forfatterskap. Et portrett-relieff i bronse skal avdukes sommeren 2011. Minnesmerket skal lokaliseres til Sveliheia. Her er god utsikt over Svelia og Vassbygda. Utsikten over skog, vann og fjell kan understreke Arvids forfatterskap på en svært god måte. Stedstilknytningen blir nær og ekte.

For å gi et inntrykk av Arvid Sveli sitt forfatterskap skal vi her gi et glimt inn i fire av hans bøker. En novellesamling, en diktsamling, en sakprosa og en roman.

Til Åbjøras kilder

Norsk Forfattersentrum omtaler boka "Til Åbjøras kilder. Gjennom villmark i Sør-Helgeland" (1975) og de fleste andre bøker av Arvid som sakprosa. Kanskje det, men mye kan også oppfattes som en samling av noveller. Historiene hans har en god kjerne av fakta og så legger han på diktning i form av personers tanker og opplevelser. En reise i tid og rom. Arvid gir liv til historia og naturopplevelsen.

Ta f.eks. kapittelet "Tosin" der småbrukeren på Hammerli er i ferd med å oppdage at et ras har tatt heimen hans:

"... Men hva var dette? Her var jo så mye som kom rekende – bustømmer, never, stykker av torvtak. Han kvilte på årene mens øynene prøvde å skjelne ting bortover. Denne krakken kjente han igjen, og denne sengegavlen. Her måtte noe fryktelig ha hendt! Han sprengrodde innover."

Beskrivelsen har rot i et ras 3. januar 1815.

Sør-Helgeland har tre store fjorder – Tosen, Velfjord og Visten. Regionen hadde tre store villmarksområder i Åbjøra, Lomsdalen og Visten. "Til Åbjøras kilder" handler om egen eller andres reise gjennom dette landskapet. Som en introduksjon starter boka med "Barndommens land" og "Ved Åbjøras kilder". Boka handler om store og små friluftsopplevelser som "Ensomt døgn i Tettingdalen", "Natt ved store Søbergsvatn" og "En elg mens kaffen koker". Den dreier seg om folket fra fjellviddene "Vi fant noaidens runebomme", "Gjensyn med Klarem" og bjørneskytteren "Ol-Tomså". Det handler om "Siste blad av en fjellgards saga" – om Finnli, Hammarslia og Urvold, men også om kystkultur som "Bindalsbåten" og "Høvedsmannen".

Boka beskriver naturfenomenet som "Det merkelige Engavatnet". Et vatn som illustrert Vitenskap omtalte som "et sted rett nord for Trondheim".

Boka får strålende omtale. Her er noen av dem:

- *"Han kan mer enn sitt fag, herredsskogmester Arvid Sveli i Sør-Helgeland. Debutboken hans, Til Åbjøras kilder, beviser det. Han er en glimrende iakttagere, og han forstår å feste inntrykkene sine til papiret."*

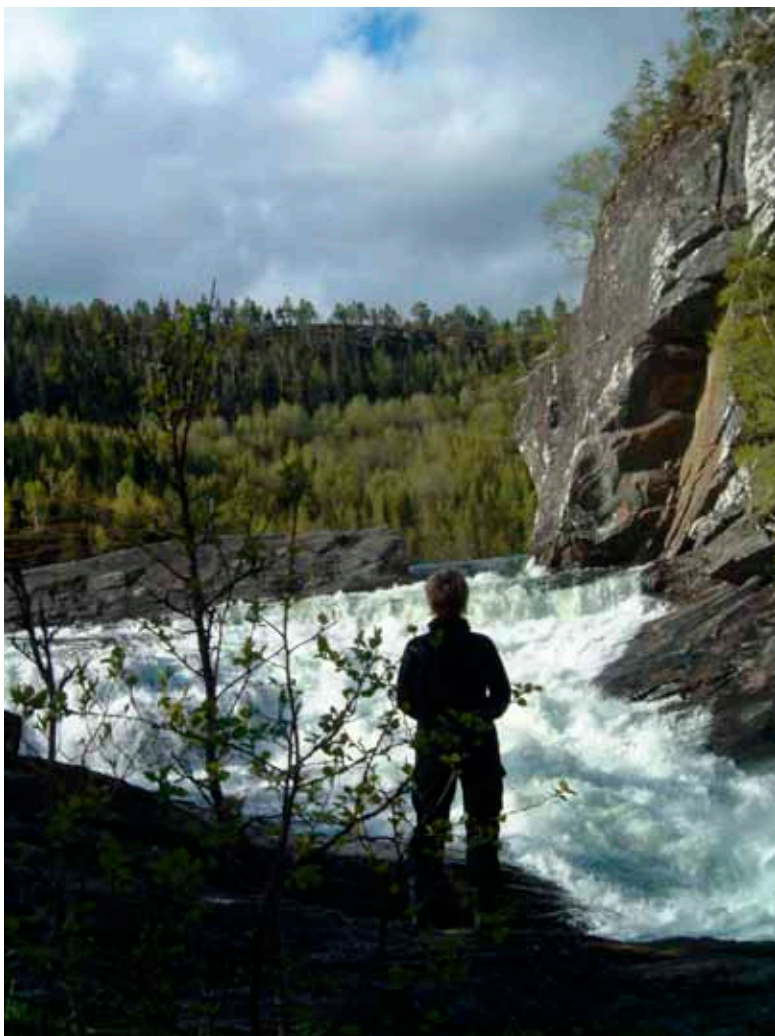
Jannes Bjørnsen i "Fædrelandsvennen".

- *"Dette er en gave til naturelskere, denne boka forkynner noe som det er vel verd å lytte til ..."*

Ingv. Svinsaaas i "I dag".

- *"Etter å ha lest Svelis bok, blir man slått over hvor sterke røtter denne mannen må ha i den natur som omgir ham. Han har naturens evige puls i sitt blod."*

Olin, "Adresseavisen".

Drømmen om grønne skoger

Arvid Sveli er omtalt som en engasjerende og begavet skribent – en stor stilist og ordkunstner. Han har skrevet mange dikt og prologer til spesielle anledninger. I "Drømmen om grønne skoger" (2000) kommer den lyriske siden tydelig fram. Boka er utgitt av Helgeland Skogselskap og er en blanding av skoghistorie og dikterisk hyllest.

Boka er fylt med "leilighetsdikt" og prologer for Skogoppsynet (1958),

Sorgenfri (1960), Til Helgeland Skogselskaps 60-års jubileum (1965), Det norske Skogselskaps landsmøte (1967), Til åpningen av Nord-Norges Skogsmannsforbunds møte (1969), Prolog til Salten Skogselskaps årsmøte (1969), Åpningen av skogsbilveien i Beiarn (1969), Prolog ved Det norske Skogselskaps 75 års jubileum i Universitetets aula (1973), Prolog til JOBUs 30-års jubileum i Loen (1977), Prolog ved "Skog og Træs" kongress i Trondheim (1985). Det siste har tittel "Vår klodes grønne kappe". Ved flere anledninger er prologene framført av skuespillere. Boka priser arbeidet og er en stor hyllest til de som har deltatt. Her er dikt til de som har gått i spiss for skogsaken og her er flere sjølstendige dikt.

Det kan passe med et utdrag av
"Min barndoms sti".

Av sju vers siterer vi tre:
*"Meg unnes da ennå den lykke
Å gå på min barndoms sti,
Og kjenne det dufter av blomster
Når vårene drar forbi.*

*Når sevjen stiger i trærne
Og orren kotrer på voll,
Da vandrer jeg stien så gjerne
Mens minnene nynner i moll.*

*Stien i krok mellom trærne
- føtt mellom røtter og stein.
De skapte den – fedrene mine –
Med byrder og trøtte bein. ..."*

Villmark, skog og industri

En viktig og stor del av Arvid Svelis forfatterskap er levende næringshistorie. Naturlig nok mye knyttet til skogen, men også jubileumsbøker om Sparebanken i Brønnøysund (1894-1994) og på Berg (1860-1985). Det er også utgivelser om Brønnøysunds Avis (1920-1995) og

Brønnøysund sanitetsforening (1909-1999). Historien om Bindalsbruket og Plahtes Eiendommer er ei av disse bøkene. Tittelen er "Villmark, skog og industri" (1998).

I forordet til boka gir Simone Plathe denne gode beskrivelsen av Arvid Sveli: "Mennesket bak forfatteren er svært beskjedent og kjent for å være nokså fåmælt. Det illustreres kanskje best ved følgende episode, fortalt av ham selv:

"Det var en fin vinterdag jeg gikk på ski over Storvatnet. Der traff jeg på en kar fra Oslo-traktene som drev med isfiske. Han var nokså pratsom og fortalte at han alltid hadde ønsket å komme til Vassbygda fordi der bodde Arvid Sveli. Han hadde levet seg inn i så mange av bøkene hans og skulle gitt mye for å treffe forfatteren. Jeg fortalte ikke hvem han stod og snakket med."

– Likevel, Arvid Sveli har hatt flere tillitsverv enn de fleste og undertegnede har hatt en glede av å være sammen med Arvid i Brønnøy bygdeboknemnd i 20 år.

"Villmark, skog og industri" er ei bok for alle som er glad i mennesker og natur, Bindal og historie. Vi tar her med et lite sitat om Klarem, som også er viktig i Arvids første bok "Til Åbjørås kilder":

"Langt mer avsides enn selve Åbjørå lå nybyggerheimen fra slutten av 1930-årene, Klarem, inne i Oksdalen. For å fortsette dit fra Granbostad var det først en halv mils rotur over Åbjørvatnet og så en fottur på 1½ mil gjennom skog og myrterreng. Underveis måtte en krysse elva inne i Åbjördalen to ganger, noe som kunne være vanskelig nok om ikke vannstanden var lav. Til vanlig brukte de to dager hver vei når de skulle en tur til handelsmannen på Terråk. Men det

saes at ungguttene på Klarem kunne greie en handletur til Majavatn på ett døgn. Det måtte i så fall bli nærmest et terrengløp.

– Arvid er en veiviser i tid og rom.

Stien til Maajeh-Tjokka

Denne romanen bygger også på en faktiske hendelser fra 1800-tallet. Det handler om reindriftssamen og bjørnejegeren Ol-Tomså, som i romanen har fått navnet Jo-Tomså. Jakten på den store bamsen går som en spennende tråd gjennom boka, men vel så gripende er skildringen av livet og levekårene til Jo-Tomså og hans familie.

Det går mange historier om Ol-Tomså (1812-1895), som skal ha felt over 100 bjørner. Ved flere anledninger kom han i nevekamp med bamsen, på liv og død. Ol-Tomså skal ha vært en ualminnelig hurtig og utholdende fjellvandrer. Han

pleide å si: *"Frå Tilrem (Tilremsmartnan, vår anm.) å te Tosbotten, da e ei dagsreis"*. Det er 60 km til fots i kupert terreng – er det noen som tar utfordringa? Ellers letes det fortsatt etter Ol-Tomså`s skatter.

Også denne boka for strålende kritikk:

- "Det er nærliggende å tenke på Mikkjel Fønbus, uten å trekke direkte sammenligninger. De er store nok til å vurderes på fritt grunnlag hver for seg. Med Stien til Maajeh-Tjokka har Sveli ytterligere markert seg som vår kanskje mest betydelige nålevende forfatter på sitt område."

Jacob Kjersem, i "Fylket" (Molde).

–"Egentlig er det Ol-Tomsås historie som fortelles, mannen som allerede i sin egen tid rakk bli en myte ikke minst på Sør-Helgeland. Og historien fortelles godt – usedvanlig godt. ... en ny, stor bok fra Arvid Sveli".

Petter Stephan Krokaa, i "Brønnøysunds Avis".

Sveli`s roman "Stien til Maajeh-tjokka" avsluttes med at Zakris griper etter Bibelen og vil lese noen ord for den syke, men Jo-Tomså har noe å si:

"... - Du kan lese den på vårt språk fra toppen av Maajeh-tjokka når sola stiger i øst, når nordlyset flammer over vinterbimmelen, når reinhjorden bølgjer over viddene, når gleden flammer eller sorgen knuger i brystet ditt. Når kåteilden varmer og lyser over deg og dine kan du se ordene skrevet i ildtunger. I landet som våre fedre eide er det ikke kameler og løver, men rein og ulver. Sannheten er likevel den samme, og løgnens frukter er de samme. – Du skal ikke være redd for min skyld, Zakris. Du skal ikke ha bekymring for den som har vært på toppen av Maajeh-tjokka. ..."

(Gyldendal, 1984).

- Det er håp for oss som har vært på toppen av Maajeh-tjokka. Dra på tur med Arvid Sveli – i litteratur og i natur!!

